

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ»

Рівень освіти	Перший (бакалаврський)
Спеціальність	231 Соціальна робота
Освітня програма	«Соціальна та молодіжна робота»
Тривалість викладання	6-й семестр (11, 12 чверть)
Кількість кредитів	4 кредити ЄКТС (120 годин)
Заняття:	
лекції:	1 година на тиждень
практичні:	2 години на тиждень
Мова викладання	українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»:

Кафедра, що викладає: Державного управління і місцевого самоврядування

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти

Онлайн-консультації: Lashchenko.O.V@nmu.one

Викладач:

Лашенко Оксана Василівна

к. держ. упр., доцент, доцент кафедри

Персональна сторінка:

<https://palsg.nmu.org.ua/ua/kafedra/teachers/Lashenko/Lashenko>

E-mail: Lashchenko.O.V@nmu.one

1. Анотація до курсу

Під час вивчення даної дисципліни Ви ознайомитеся із сутністю інноваційної політики в соціальній сфері, дізнаєтеся про підходи та інструменти її реалізації, про основні її напрями з урахуванням кращого світового досвіду.

Необхідність посилення соціальної орієнтації сучасних економік змушує шукати нові механізми забезпечення базової потреби – захищеності населення, які б сприяли росту конкурентоспроможності та згуртованості суспільства. Реалізація таких механізмів вимагає у свою чергу посилення стратегічної ролі держави, що визначає пріоритети і напрями розвитку, розбудову некомерційного сектора економіки, соціалізацію бізнесу. У такому контексті особлива соціальна значимість інноваційної діяльності полягає в тому, що інновації максимально сприяють розвитку творчості та трудового потенціалу особистості, а також й істотно розвивають соціальний потенціал. Розвиток інноваційних процесів не тільки збагачує соціальні взаємодії у сферах науки, техніки і технологій, але й поліпшує структуру соціального

простору. Актуальними постають питання здійснення соціальних інноваційних процесів – змін, що відбуваються в складних системах, які можуть бути викликані як зовнішніми джерелами, так і внутрішніми механізмами розвитку

2. Мета та завдання курсу

Мета дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти комплексу компетентностей у сфері соціальних інновацій, у т. ч. засвоєння знань щодо теорії, правових основ, принципів, цінностей методів, технологій інноваційної діяльності в соціальній сфері з урахуванням необхідності забезпечення сталого розвитку. Вивчення дисципліни передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних управлінських знань у здобувачів вищої освіти.

Завдання курсу:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з сутністю, особливостями, теоретичними та методологічними засадами соціальних інновацій, розглянути її моделі соціальної роботи, сучасні теоретичні та практичні підходи до регулювання у процесів у соціальній сфері;
- навчити аналізувати програми менторської підтримки;
- ознайомити з соціально-економічними чинниками гальмування інноваційного процесу;
- ознайомити із адвокацією та пов'язаними з нею поняттями;
- засвоїти складові та принцип дії мотиваційного механізму інноваційної діяльності;
- навчити виявляти та обґрунтовувати готовність соціальних працівників до інноваційної діяльності.

3. Результати навчання:

- вивчити основні поняття, теоретичні підходи до розгляду соціальних інновацій, розкрити мету, завдання, напрями, пріоритети, складові інноваційної політики в соціальній сфері;
- оцінювати та аналізувати програму менторської підтримки;
- інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід соціальних інновацій, розуміти зв'язок між тенденціями інноваційного розвитку з напрямами інноваційної політики та конкретними завданнями у сфері соціальної роботи;
- обґрунтовувати шляхи подолання чинників гальмування інноваційного процесу, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки на основі знань суб'єктів та об'єктів, методів, форм та технологій інноваційної політики;
- розглядати готовність соціальних працівників до інноваційної діяльності розробляти плани, програми заходів, спрямованих на покращення інноваційної діяльності.

4. Структура курсу

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
1	Вступ до курсу Мета, завдання, результати Політика курсу Навчальні матеріали Система та критерії оцінювання	Лекція	Силабус Презентація курсу Методичні рекомендації Рекомендовані джерела ККР для проведення заліку	-
	Тема 1. Інноватика та соціальні інновації		Презентація за темою Рекомендовані джерела	
	Практичне заняття «Методи прогнозування та генерування інноваційних ідей»	Практичне заняття	Методичні рекомендації	0-3
2	Практичне заняття «Методи прогнозування та генерування інноваційних ідей»	Практичне заняття	Методичні рекомендації	0-4
3	Тема 2. Програма менторської підтримки вразливих груп населення	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	-
	Практичне заняття «Розробка програми менторської підтримки для вразливих груп населення»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-3
4	Практичне заняття «Розробка програми менторської підтримки для вразливих груп населення»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
5	Тема 2. Програма менторської підтримки вразливих груп населення	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	-
	Практичне заняття «Розробка програми менторської підтримки для вразливих груп населення»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-3
6	Практичне заняття «Розробка програми менторської підтримки для вразливих груп населення»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
7	Тема 3. Адвокація: дія заради змін	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	-

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
			Спеціалізовані веб-ресурси	
	Практичне заняття «Розробка моделі впровадження інновацій у соціальній сфері»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
8	Практичне заняття «Розробка моделі впровадження інновацій у соціальній сфері»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
9	Тема 4. Соціально-економічні чинники гальмування інноваційного процесу	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	-
	Практичне заняття «Складові і принципи стимулювання інноваційної діяльності»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
10	Практичне заняття «Складові і принципи стимулювання інноваційної діяльності»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
11	Тема 4. Соціально-економічні чинники гальмування інноваційного процесу	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	-
	Практичне заняття «Складові і принципи стимулювання інноваційної діяльності»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
12	Практичне заняття «Складові і принципи стимулювання інноваційної діяльності»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
13	Тема 5. Мотивація і стимулювання інноваційної діяльності	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	-

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
	Практичне заняття «Соціальні інновації як інструмент підвищення якості життя населення України»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
14	Практичне заняття «Соціальні інновації як інструмент підвищення якості життя населення України»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
15	Тема 5. Мотивація і стимулювання інноваційної діяльності	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	-
	Практичне заняття «Соціальні інновації як інструмент підвищення якості життя населення України»	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-4
16	Презентація результатів виконання командного / індивідуального завдання «Розробка рекомендацій для керівників організації щодо забезпечення умов інноваційної діяльності»	Практичне заняття	Презентації здобувачів	0-40
17	Підведення підсумків вивчення дисципліни	Лекція	Силабус ККР для проведення заліку Анкети у MS Forms	
	Підведення підсумків вивчення дисципліни	Практичне заняття	Силабус ККР для проведення заліку Анкети у MS Forms	

Командне / індивідуальне завдання «Розробка рекомендацій для керівників організації щодо забезпечення умов інноваційної діяльності» полягає у розробленні та захисті здобувачами вищої освіти рекомендацій для керівників організації щодо забезпечення умов інноваційної діяльності. Вітається робота в команді (5-7 осіб).

Форма проведення: розроблення, презентація та захист (відповіді на запитання, дискусія) командного / індивідуального завдання перед аудиторією (бажано використовувати MS PowerPoint).

Зміст індивідуального завдання: На прикладі окремої організації (органу публічної влади), розробити рекомендації на задану тему, результатом реалізації якого

буде позитивний ефект, а також позитивні соціально-економічні наслідки для певної організації.

Для представлення результатів виконання завдання необхідно заповнити відповідний шаблон, який розміщено у застосунку Teams MS Office та на дистанційній платформі Moodle.

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

На лекційних заняттях рекомендується мати з собою гаджети зі стільниковим інтернетом. Активованій аккаунт університетської пошти (student.i.p@nmu.one) на Microsoft Office365.

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати **підсумкову оцінку** з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та самостійної роботи складатиме не менше 60 балів.

Поточна успішність складається з оцінок за роботу на практичних заняттях (загальна кількість балів за практичні заняття становить **60 балів**, практичні заняття за кожною темою максимально оцінюється в 12 балів) та за виконання індивідуального завдання, максимальна оцінка за яке становить **40 балів**.

Отримані бали за практичні заняття та індивідуальне завдання додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Підсумкове оцінювання (якщо здобувач вищої освіти набрав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку)	Диференційований залік відбувається у письмовій формі, білети складаються з 20 тестових завдань із чотирма варіантами відповідей, одна правильна відповідь оцінюється в 2 бал (разом 40 балів) та 12 тестових завдань з практичної частини, кожне з запитань оцінюється максимум у 5 балів (разом 60 балів). Максимальна кількість балів за екзамен: 100
Практичні заняття	Практичні завдання, де відпрацьовуються навички індивідуальної та командної роботи. Максимально оцінюються у 60 балів (практичні заняття за кожною темою максимально оцінюється в 12 балів).
Індивідуальне завдання	Охоплює матеріали лекційного курсу, оцінюються у 40 балів.

6.3. Критерії оцінювання практичних занять (практичні завдання):

практичні завдання: 12 балів: отримано аргументовану відповідь, яка демонструє знання предмету завдання та вміння аргументованого викладення результатів аналізу, розуміння можливостей застосування знань в практичній діяльності; **10 балів:** отримано відповідь, яка демонструє знання предмету завдання та вміння аргументованого викладення результатів аналізу, виявляє складнощі в розкритті можливостей застосування знань в практичній діяльності; **8 балів:** отримано відповідь, яка демонструє знання предмету завдання, виявляє неналежний рівень викладення результатів аналізу та розкриття можливостей застосування знань в практичній діяльності; **6 балів:** отримано відповідь, яка демонструє знання предмету завдання в цілому, невміння аргументованого викладення результатів аналізу та розуміння можливостей застосування знань в практичній діяльності; **4 бали:** отримано відповідь, яка демонструє розуміння предмету завдання в цілому, однак виявляє відсутність аргументованого представлення результатів аналізу та нерозуміння можливостей застосування знань в практичній діяльності; **2 бали:** наявність відповіді, яка не відповідає змісту завдання, містить суттєві помилки.

6.4. Критерії оцінювання індивідуального завдання: індивідуальне завдання передбачає розробку та захист «Рекомендацій для керівників організації щодо забезпечення умов інноваційної діяльності», максимальна оцінка за виконання індивідуального завдання становить 40 балів, причому: **40 балів** – повно розкрито усі чотири питання, наведено приклади з додаткової літератури та джерел; **30 балів** – розкрито усі чотири питання з незначними неточностями, наведено приклад з додаткової літератури та джерел; **20 балів** – розкрито не всі питання, відсутні приклади з додаткової літератури та джерел; **10 балів** – наявність текстової відповіді, яка не розкриває сутність предмета запитання, відсутні приклади з додаткової літератури та джерел.

6.5. Критерії підсумкового оцінювання (якщо здобувач вищої освіти набрав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку):

У випадку якщо здобувач вищої освіти за поточною успішністю отримав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку проводиться **підсумкове оцінювання (диференційований залік)** під час сесії. **Залік** проводиться у вигляді комплексної контрольної роботи, яка включає запитання з теоретичної та практичної частини курсу. Білет складається з **60 тестових завдань** із чотирма варіантами відповідей, одна правильна відповідь оцінюється в 1 бал (**разом 60 балів**) та **10 тестових завдань** з практичної частини, кожне з запитань оцінюється максимум у 4 бали (**разом 40 балів**), причому:

- 4 бали – відповідність еталону;
- 3 бали – відповідність еталону з незначними помилками;
- 2 бали – часткова відповідність еталону, питання повністю не розкриті;
- 1 бал – невідповідність еталону, але відповідність темі запитання;
- 0 балів – відповідь не наведена або не відноситься до теми запитання.

Отримані бали за відкриті та закриті тести додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за підсумковою роботою здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів) що можуть використовуватися в освітньому процесі. Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням «Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка»: <http://surl.li/alvis>.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки НТУ на Офіс365, відвідування групи дисципліни у Microsoft Teams, перегляд новин на Телеграм-каналі.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота у рамках дисципліни у застосунку Microsoft Teams та з дистанційним курсом «Основи соціальної роботи» (www.do.nmu.org.ua).

Усі письмові запитання до викладача стосовно дисципліни мають надсилатися на університетську електронну пошту або до групи у Microsoft Teams.

7.3. Політика щодо перекладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перекладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять

Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим.

Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності.

Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту. Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи. Здобувачу вищої освіти, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших здобувачів вищої освіти, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби). Практичні заняття не проводяться повторно, ці оцінки неможливо отримати під час консультації, це саме стосується і колоквиумів. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись дистанційно – в онлайн-формі, за погодженням з викладачем.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Бонуси

Здобувачі вищої освіти, які регулярно відвідували лекції (мають не більше двох пропусків без поважних причин) отримують додатково 2 бали до результатів оцінювання до підсумкової оцінки.

7.7. Зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті

Здобувачі вищої освіти мають право на зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті, за окремими темами або видами навчальної активності із попереднім погодженням з викладачем дисципліни та гарантом освітньої програми. Визнання результатів здійснюється за наявності відповідних сертифікатів.

7.8. Участь в анкетуванні

Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачам вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (Microsoft Forms Office 365), які буде розіслано на ваші університетські поштові скриньки. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни «Основи соціальної роботи».

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Бойко-Бойчук Л. В. Поняття «соціальна інновація»: типи визначень, приклади застосування. *Наука та інновації*. 2009. Т. 5. № 3. С. 94-99.
2. Геєць В. М. Соціалізація та соціальні інновації у розвитку економіки. *Економічна теорія*. 2020. № 4. С. 5-24
3. Гриценко А. А. Капіталізація і соціалізація економіки в ретроспективі і перспективі. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. 2009. № 15. С. 191-195
4. Ємельяненко Л. М., Федулова Л. І. Децентралізація в сфері соціальної політики в регіонах України. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 4-11.
5. Мельниченко А. А. Соціальна інженерія як фактор забезпечення стійкого розвитку соціальних систем *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. 2012. № 1 (13). С. 73–78
6. Островський І. А., Юхнов Б. Ю., Штефан С. І. Публічно-приватне партнерство як соціальна інновація: переваги та ризики. *Ефективна економіка*. 2016. №5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4969>
7. Островський І.А., Прасол В.М., Можайкіна Н.В. Соціальні інновації як драйвер розвитку міжнародного ринку освітніх послуг. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1415>.
8. Федулова Л. І. Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2008_3/60-74.pdf
9. Федулова Л. І. Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин. URL: http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2008_3/60.

Додаткові

1. Болотна О. В. Соціальні інновації як інструмент підвищення якості життя населення України. Економіка та суспільство. 2017. Випуск № 10. С. 510-517.
2. Грішнова О. А., Міщук Г. Ю. Соціальні інновації у трудовій сфері: сутність, види, особливості реалізації в Україні. Демографія та соціальна економіка. 2013. № 2 (20). С. 167-178.
3. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць. В: О. А. Дубасенюк (ред.). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С.12-28.
4. Жалдак Г., Сімченко Н. Класифікація інновацій та їх соціальний підвид. Економічний аналіз. 2012. Випуск 10, ч. 4. С. 92-95.
5. Заяць Т. А. Соціальні інновації: потенціал і можливості використання в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Випуск 20. С. 735-737.
6. Коляда Н. М., Кравченко О. О. Нормативні та прикладні аспекти забезпечення якості підготовки соціальних працівників. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2017. №3, С. 68–78.
7. Летуновська Н. Є. Соціальні інновації підприємств в умовах трансформаційної економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». 2013. № 4. С. 107-112.
8. Матросова Л. М., Зайцева Л. О. Соціальні інновації, як джерело інноваційного капіталу підприємства. Удосконалення економічних механізмів управління сучасними системами підприємств, корпорацій, галузей, регіонів, країн: монографія / За заг. ред. Ю. З. Драчука, В. Я. Швеця; М-во освіти і науки України; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Нац. гірн. ун-т. Д. : НГУ, 2014. 360 с.
9. Набатова О. О. Соціальні інновації: поняття, види, суб'єкти. Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. 2011. № 6. С. 58-66.
10. Рогуля О. Ю. Соціальні інновації як основа розвитку підприємства. URL: <http://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/12925/1/176-178.pdf>
11. Семикіна М. В. Інноваційна праця: діагностика проблем, важелі активізації: монографія / М. В. Семикіна, С. Р. Пасєка та ін. ; [за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М. В. Семикіної]. Черкаси : ТОВ «МАКЛАУТ», 2012. 320 с.
12. Смутчак З. В., Ситник О. Ю., Остапенко О. М. Активізація соціальних інновацій як передумова розвитку людських ресурсів. Економічний часопис XXI. 2015. № 7-8 (1). С. 94-97.
13. Соціальні інновації: концептуальні підходи, можливості розвитку та запровадження : наук. доп. / [В. П. Антонюк, О. Ф. Новікова, О. В. Воловодова та ін.]. Донецьк, 2010. 102 с.
14. Терон І. В. Соціальні інновації у процесах модернізації соціально-трудова відносин. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. 2011. Вип. 20, ч. II. С. 57-66.
15. Федулова Л. І. Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин. URL: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2008_3/60-74.pdf
- 16.

Інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: www.library.univ.kiev.ua
2. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <http://www.ukrna.kiev.ua/ukmalib>
3. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua>
4. Національна Парламентська бібліотека України. URL: <http://www.nplu.kiev.ua>.
5. Центр Разумкова. URL: <http://www.uceps.org.ua/ua/section/International>
6. Агентство гуманітарних технологій. URL: <http://www.aht.org>